

Mirolad Pavic

Un serbi a la cort de la princesa Ateh

La part més important de la literatura és la lectura, assegura l'autor del *Diccionari Kàzhar*, un escriptor que diu que no té biografia, només bibliografia.

En aquest final de segle desconcertant que ens ha tocat de viure, conversar amb personatges que provenen de la nova Amèrica de l'Est és una experiència força atractiva. Pavic sembla sorgit d'una fotografia en blanc i negre de l'agència Tass, però de seguida s'albira que és una persona passada per un procés d'acoloriment. Els seus viatges per tot Europa i Amèrica, resseguint l'estela dels seus llibres, l'han convertit en una mena d'estranger permanent. Afirmar sense embuts que ell no té biografia, només bibliografia, però tot plegat sona a joc de paraules afortunat. És un home pausat i amable, molsut i políglota. El seu posat sembla voler explicitar una humilitat que no posseeix. Parla amb la veu ferma de qui coneix l'exotisme de la seva llengua, però s'oculta reiteradament al darrera de les més diverses barreres: bigoti, pipa, el propi discurs literari... De tant en tant s'apassiona i surt de l'amagatall amb llambregades furtives que semblen sorgir de molt lluny. Té els ulls blaus.

—A partir de l'èxit mundial de la seva novel·la sobre els khàzars, s'ha vessat força tinta sobre l'opció estructural d'escriure un diccionari. En l'eterna dualitat forma-fons, ¿quin factor li interessa més?

—M'interessa tot allò que té a veure amb el to, amb el recipient de l'obra literària. És lògic que la forma s'hagi de motllurar segons el contingut i crec que el material del *Diccionari Kàzhar* no es podia elaborar de cap altra manera. Ara he escrit una altra novel·la, anomenada *Paisatge pintat amb te*, que té la forma d'un problema de molts encrotats, amb un final doble opcional entre dramàtic i *happy end*. Cada llibre ha d'adoptar la forma més escaient al seu contingut.

—L'estructura del Diccionari Khàzar segueix criteris lexicogràfics, però en tot cas no és un diccionari monolingüe perquè presenta tres parts ben diferenciades corresponents a les tres religions revelades principals. ¿Hi ha cap intenció ecumènica, en tota la discussió teològica que s'hi desenvolupa?

—Tothom fa servir aquesta paraula per parlar del meu llibre. Abans de tot, val a dir que no hi ha només tres religions sinó quatre: les tres revelades i la khàzara. Naturalment, en una obra

d'aquestes característiques és normal que hi hagi una visió ecumènica de la realitat. M'han parlat de Ramon Llull en aquest sentit. No conec l'obra de Llull, però evidentment no es tracta d'un problema d'avui, sinó d'una qüestió eterna del gènere humà. Hi ha molts escriptors alemanys que tenen aquesta visió ecumènica.

—¿Ha volgut fer narrativa històrica, amb el DK, o es tracta d'un mer joc autobiogràfic?

—Només fins a un cert punt. D'en-

trada, jo no volia escriure una novel·la històrica. A més, sobre els khàzars hi ha tan poques dades històriques que és molt difícil ser rigorós. Per a mi, els khàzars van ser un pretext perfecte per escriure una novel·la sobre un petit poble de caire tolerant que va acarar moltes temptacions d'ortodòxia religiosa, i a la fi va desaparèixer. Quant al fet autobiogràfic, he de dir que jo no tinc biografia sinó bibliografia, però en canvi la meua família sí que en té, i és molt semblant a la dels khàzars. Fins al segle XVII vam ser de religió ortodoxa: després vam entrar en contacte amb el catolicisme i a la fi ens convertírem en una família catòlica. Finalment, en els temps del meu pare, vam tornar a la nostra fe primitiva: l'ortodoxa. Tot plegat és una analogia amb els khàzars, que van començar amb un judaisme pre-talmúdic, van entrar en el cristianisme, travessaren l'Islam... i van tornar a la seva fe primitiva, ara a un nivell talmúdic.

—Així doncs, ¿quin és el valor de veritat que li dóna a la literatura? ¿Què pesa més, la veritat o la bellesa?

—En el DK es diu que la veritat és només un truc. De fet, el que provo de demostrar és que la veritat no existeix. En realitat existeixen molts fragments de la veritat escampats pertot. La veritat està troscejada en cadascun de nosaltres, i només tots junts podem conformar-la. No em refereixo només als homes, sinó també als animals. En ells també hi ha una part de la nostra veritat comuna. En aquest sentit la veritat és una part de la bellesa d'aquest món, composta d'una banda per la naturalesa i de l'altra per la bellesa de l'art que l'home crea imitant la naturalesa. Per això em fa patir que reduïm les coses, que les simpliquem en excés, com en el cas de les ideologies, perquè llavors ens estem allunyant de la veritat i de la natura.

—Vostè afirma reiteradament que la part més important de la literatura és la lectura. ¿Per què aquest èmfasi en el lector?

—Una obra literària existeix només en la consciència del lector, i fora d'ella no té cap sentit. D'altra banda suposo que qualsevol escriptor necessita el calliu dels seus lectors per poder escriure.

—Però també diu escriure per als escriptors barrocs serbis. En concret diu que «si aconseguixo plaure'ls, llavors també agradaré als meus malcriats con-

temporanis». Els seus únics lectors són els contemporanis, o en tot cas els hipotètics lectors del futur. ¿No és una mica contradictòria, aquesta posició?

—No em sembla gens dolent escriure per a uns escriptors que van viure fa 200 anys i tractar de complaure'ls. Crec que l'error més gran dels autors actuals és que escriuen pensant només en els lectors contemporanis, i encara només en un part d'ells que estan tractant d'imaginar. Un autor no pot mai acabar d'imaginar com són els seus lectors.

—*Aleshores vostè no deu estar d'acord amb allò que els bons autors creen lectors...*

—No, no, just tot el contrari. Són els lectors els qui creen autors. En altres paraules, això de la genialitat és en realitat una cosa que els lectors han descobert en alguns autors. Es tracta d'un camí dels lectors cap a l'escriptor. Per amanir-ho amb una metàfora que m'encanta, crec que tot plegat és fruit d'una avitaminosi intel·lectual, una autèntica manca de vitamines. ¿Quin és el significat exacte d'un lector que entra a una llibreria i busca un llibre per llegir? La resposta és clara: sent una falta de vitamines intel·lectuals i està tractant de trobar el llibre que apaivagarà aquesta mancança. De la mateixa manera que en el nostre cos pot existir una mancança física de vitamines, també n'hi ha una d'intel·lectual. Però s'ha d'anar en compte, perquè no existeix un sol tipus de vitamines, sinó que n'hi ha moltes: A B C D E... La mancança principal de l'home contemporani pot ser per exemple la falta de vitamina D i només els escriptors que ofereixin aquesta vitamina D seran tractats de genials. Això és també la moda. En un moment determinat farà falta la vitamina C, per exemple, i aleshores els escriptors que ofereixin la D no seran considerats genials. En definitiva, la meua visió del món és la d'una gran matriu que intenta xuclar aquest semen que necessita. El semen que l'engendrarà de la manera més bella. I l'escriptor només serà xuclat per la matriu si és genial.

—*¿Què en pensa de la vitamina T, de la tele? ¿La veu com un rival?*

—No hi ha cap rivalitat. No hi ha cap crisi del llibre perquè es llegeix més que mai. Almenys en els continents europeus i americà que he travessat darrera dels meus llibres és així. És no-

ble i emocionant veure que els homes necessiten els llibres.

—*¿És possible narrar sense paraules?*

—Salvador Dalí o Picasso s'expressen sense paraules. Però els quadres poden ser també una interpretació perfecta de la literatura. El millor comentari sobre *La Divina Comèdia* de Dant és una il·lustració de Salvador Dalí. És referent al famós vers que parla de conèixer on és la meitat de la nostra vida per tal d'escatir així on és la fi. Dalí va resoldre aquest problema de la quadratura del cercle dibuixant un camí sense fi que es perd en la llunyania i Dant forma del camí. L'ombra de l'autor italià mena al camí. Sobren les paraules.

—*Tots els personatges del DK són noms propis. ¿No l'interessa la literatura dels personatges anònims?*

—Un diccionari no es pot fer amb personatges anònims. Però és cert que a la meua obra hi ha personatges que diuen que els noms només molesten. D'altra banda, l'entitat anònima són els khàzars mateixos. De fet van existir dos pobles amb el mateix nom i mai no podem saber quin va ser el veridic.

—*¿Vostè creu que la literatura té una funció social?*

—S'ha d'anar en compte, perquè la funció social de la literatura ha estat força malinterpretada. Existeix una relació entre naturalesa i literatura a través de la cultura de cadascun dels pobles.

—*¿També és ecumènica, l'actual evolució dels països de l'Est?*

—Crec que la situació és ben clara. El primer país que sortí del Pacte de Varsòvia va ser Iugoslàvia, el 1948. El procés de desestalinització es dona ara als altres països del Pacte. Nosaltres, que som independents des de fa temps, sabem que això no és només una qüestió de bona voluntat. És un llarg i durador procés.

—*El DK és un llibre de llibres, però, ¿quants llibres conté?*

—La resposta que m'interessa és quants llibres hi haurà encara dins el DK. Perquè jo vaig escriure el text sobre els textos inexistents dels meus predecessors, començant per la princesa Ateh. Quan vaig acabar el llibre vaig preveure, seguint la lògica del DK, que hi hauria també d'altres escriptors que continuarien la saga. Però, ara per ara, es tracta d'una mera hipòtesi.

Màrius Serra

